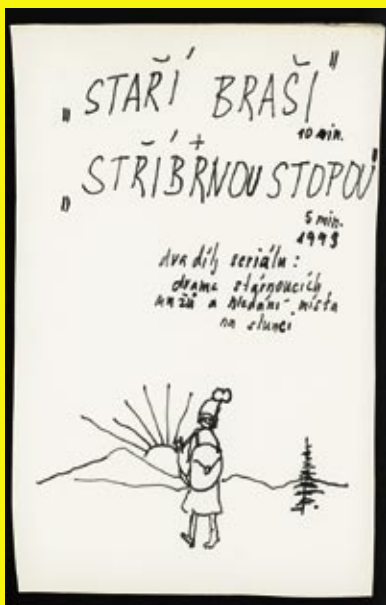

O VÍTU SOUKUPOVI, BDĚLOSTI A HOMEOPATII

„Naše pseudoživoty byly komiksové bubliny... Všechno jsme znesvětili... Omílali vyprázdněně,“ říká Vít Soukup jako pesimistický Lopotil v seriálu *Starší braši* (1993). Ke svým filmům přistupoval podobně. Točil díla plná ironických odkazů k vysokému i nízkému, rád používal klišé v surovém stavu. Znesvěcoval, znevažoval, vyprazdňoval, a tak mohl říct to podstatné, co by bez převleku znělo příliš banálně. Koneckonců „homeopatikum Banality“ chtěl podle své Teorie Čípku naordinovat celému tehdejšímu výtvarnému umění, aby se vyvázalo ze své elitářské nesrozumitelnosti.¹

I když se etabloval v malbě a jeho filmařské pokusy mohly vypadat spíše jako vedlejší zábava, své „pohyblivé obrazy“ vytvářel se vši vážností. Prostřednictvím šablonovitých postav a rozpustilé „hry na hru“ sděloval podstatná životní témata. Pracoval

s polaritou dobra a zla, postavou anděla strážce, touhou po zázemí, vztahem k otci nebo s motivy smrti a samoty. O spiritualitě mluvil mimo jiné skrze metafory vesmíru a přírody, patos vyvažoval vysmíváním se karikaturám duchovnosti v podobě new-age a dalších módních proudů. Vědomě užíval citaci jako jednu z postmoderních strategií (které začaly být v českém prostředí diskutované právě v 90. letech); natočil variace na western, rurální drama, český normalizační seriál, detektivku, němou grotesku a další. Vybíral si z příběhové a obrazové banky, společné všem, kteří vyrůstali na normalizační produkci monopolní Československé televize. Jeho filmy jsou rovněž v dobrém smyslu „dobové“: ukazují některé typické postavy 90. let – například soukromého podnikatele s nulovým vkusem a špatnými úmysly nebo umělce hledajícího svou identitu na prahu „nové éry“. Některé lokace a podomácku vyrobené rekvizity nebyly pouze směšně působící z nouze chudoty, neboť pomohly nastolit určitou distanci (vědeckou laboratoř zastoupil interiér závodní kuchyně, rozestavěný chrám gotická ruina, nebezpečné exotické hady nahradily sladkosti pro děti atp.). Dadaismus – zejména odkaz Marcela Duchampa – a postmoderna, Soukupovy referenční body, se ocitly v koktejlu smyslu a ne-smyslu, konstrukce a de-konstrukce. V prvním plánu jsou jeho filmy nezávazně zábavné, ale několikaletým kódováním v sobě nesou i katarzi s vyhlídkou do „krajiny bez času a prostoru“.²

Soukupovy filmy obsahově i vizuálně odkazují k jeho malbám a naopak.³ Přímé pokračování mají v paralelně vznikajících komiksových fotopřiběžích, v detektivce na pokračování v časopisu *Artur* (2000–2002) nebo v čtyřdílném katalogu stylizovaném do „levného detektivního čtení do kapsy“ s policejním kapitánem Turinským (*Jídlo, Život na Jihu, Dobrodružné prázdny a Ženy*, 2000). Nejen hlavní postavou detektiva jsou Soukupovým dílům blízké dva filmy z produkce TeleDVision *Nasvícená smrt* (2000) a *Tequilla Dance* (2001). I jejich tvůrci, Ivan Mečl a David Kalika (Kakalík), kteří patřili mezi Soukupovy přátele a spolupracovali na jeho posledních filmech, si hrají s nízkými žánry a významovým použitím hudby, akcentují dobové atributy 90. let nebo napodobují neumělý dabing.

Také v případech Soukupových divadelních představení, která vznikala, když během studií připravoval pro besídky VŠUP scénky prokládané recitací a zpěvem, najdeme spřízněné aktivity. Stejný – ve světě výtvarného umění málo běžný – formát prezentace zvolil ostravský kabaret *Návrat mistrů zábavy*, sdružený od poloviny 80. let kolem Jiřího Surůvky, nebo volné divadelní setkání *Obludárium*, které v roce 1997 založili komiksoví tvůrci Michal Jindra a David Kalika (Kakalík).⁴ Ostravský kabaret zařazoval navíc performance, a *Obludárium* zase videoprojekce, doplněné umělým smíchem. Tuto přibuznost dokládá i fakt, že Soukupovo *Divadlo Čípek* se jmenovanými soubory společně vystoupilo.⁵ Filmy i divadelní představení Víta Soukupa tedy patří do nepočtené skupiny aktivit, které se ve své době pokusily prostřednictvím hry, humoru a kusu divnosti vystoupit z těsných forem výtvarného umění.

DVD přináší první souborné vydání filmů Víta Soukupa, které se podařilo pět let po jeho smrti nalézt. I když se od roku 2003 prezentoval především svou „tetralogii“ (*Návrat z kosmu, Přibité slunce, Červený Dvůr, Norské svetry*), vzniklou v produkci TeleDVision nakladatelství Divus, předcházela jí rozsáhlá studentská tvorba, na niž pozdější filmy navazují a kterou jsme pro tyto účely převedli z VHS do digitální podoby a opatřili anglickými titulky.

Ze Soukupovy filmografie, kterou spolu s autorem sespal Radek Wohlmut pro encyklopedické heslo,⁶ se nedochoval film *Modrá kuchyně* (1997), zřejmě ztracený už za autorova života.⁷ Naopak nad rámec této produkce existují dva záznamy divadelních představení, které uvádíme stranou filmového díla jako dokument i materiál pro pochopení Soukupovy svébytné tvorby. Zařazujeme také dva filmy, v nichž se Vít Soukup objevil jako herec a které jsou blízké jeho postupům a estetice. *Kouzlo sympatie* (2001) Michala Pěchoučka vzniklo přímo jako pocta Soukupovým postupům, *Tequilla Dance* (2001) natočili Ivan Mečl a David Kalika (Kakalík) souběžně. Mimo soubor filmů Víta Soukupa stojí aproprace televizního filmu *Břetislav a Jitka* (1974, režie Jiří Bělka a Luboš Fišer), v němž se ve vedlejší roli objevil jeho otec Karel Soukup, a který Vít sestříhal pro výstavu v pražské Galerii Jelení (2007). Druhý takový případ je nahrávka audioperformance *Návrat*, uskutečněné v roce 2001 s Michalem Pěchoučkem v MeetFactory v Praze-Holešovicích. I přes relativně krátký časový odstup jsme už ani jednu z těchto prací nenalezli.⁸

Terezie Nekvindová

¹ Podrobně to rozvádí v jednom ze svých textů: „Troufám si na základě osobních tvůrčích zkušeností zcela pateticky tvrdit, že banální skutečnost v sobě jako kámen diamant skrývá to nejpodstatnější. Bývá zde často ukryt klíč k realitě i k tajemství vyšší, abstraktní a duchovní skryté skutečnosti. Můžeme ji použít jako lék na uzavřenost velké části současného umění. A dávejme si přitom samozřejmě dobrý pozor – přílišné dávky jakéhokoli léku se stávají jedem.“ Vít Soukup, Řešení problematiky obrazového cyklu a série videofilmů jako modelu umělecké práce, *Umělec*, 2003, roč. 7, č. 1, s. 76–90.

² Vít Soukup, Diskurz dada a postmoderny. Zrození malby z ducha dadaistické destrukce, in: *Poslední obraz*, katalog výstavy, Galerie Rudolfinum, Praha 1997, s. 30–31.

³ Styčné body naznačil Radek Wohlmut, *Od A do Z*, in: *Vít Soukup, Katalog*, katalog výstavy, Galerie Brno, 2004, s. 12.

⁴ Více o *Obludáriu* viz Ivan Mečl, Zbloudilí bojovníci, *Umělec*, 2002, roč. 6, č. 1, s. 73–74.
⁵ Stalo se tak nejméně jednou, a to 22. 4. 1999 na Besídce VŠUP v Paláci Akropolis v Praze. Za upozornění na tuto skutečnost a zpřístupnění pozvánky děkuji Radku Wohlmutovi.

⁶ Radek Wohlmut, heslo *Soukup, Vít*, in: Anděla Horová (ed.), *Nová encyklopedie českého výtvarného umění – dodatky*, Praha 2006, s. 710. Některé z filmů dajujeme na základě dalších zjištění oproti encyklopedickému heslu jinak.

⁷ Chyběl např. při souborném promítání jeho filmů na pražském festivalu digitálního obrazu In/Out v roce 2003: <https://www.divus.cz/eastern-al/archiv/inout/indexFrame-c.htm> (vyhledáno 12. 5. 2012).

⁸ Tuto situaci dobře komentuje ambivalentní výkřik Michala Pěchoučka: „Tohle všechno mně připomíná, jak je život umělce krátký a zběsile nepraktický... a jak je každý sám. Budme bálejší alespoň pro příště!“. E-mail, duben 2012.

VESELÉ FILMY O SMUTNÝCH VĚCÍCH

Jsem herec, co neumí hrát, tak radši někdy maluje obrazy – to byla věta, kterou Vít Soukup obvykle vysvětloval svou potřebu měnit média, malovat a paralelně točit krátké tragikomické příběhy. Ty sám charakterizoval jako drobné filmy, jimiž si kompenzuje některé jiné formy výtvarného projevu. Vnímá je jako parodie, ale přitom i jako jednu z tradičních a ověřených uměleckých forem. „Nechci dělat videoart nebo performance, když existuje divadlo a film,“ tvrdil. „Jsou to klasické disciplíny, srozumitelné nejen pro jejich tvůrce, a tudíž umožňují komunikaci s ostatními.“¹ Bylo by proto pro něj trapným nedorozuměním a důvodem ke konfliktu, kdyby někdo řadil jeho filmové snímky k videoartu, který považoval jen za „dostatečně marně sestříhaný opak filmu“ a rozhodně se od něj distancoval.

Jestliže film někdy upřednostňoval před malbou právě pro jeho komunikativnost, obrazy mu zase vyhovovaly větší koncentrací, která výrazně kontrastuje s kolektivním pojetím natáčení. Oběma, filmům i malování, byly ale společné ironie a parodický přístup. „Myslím si, že jsou to velmi očistné me-

chanismy. (...) Představuji si je jako nějaké sítko očišťující opravdové věci od neskutečných nánosů polopravd a zkreslení. Rád také kombinuju humor s romantikou, protože jsou to důležité protijedy. Humorem můžeme přijmout i skutečnost, která je ve své podstatě tragická, romantika zase nabízí úkryt a alternativu.² K tomu je ještě třeba připočíst banalitu, a hlavně pokleslost, kterou miloval, protože „...není nudná. Nabízí spoustu možností, překvapení, tajemství a všemožných radostí.“³

Právě z těchto důvodů zřejmě Vít Soukup i svým nejstarším filmům vědomě vtiskl podobu absurdních příběhů, které jsou někdy navíc totálním naplněním zvoleného žánru. Jsou to doslovná pojednání, která na sebe s rozmyslem a rozkoší vrší klíšé archetypální béčkové produkce. Mezi jeho klíčové práce v tomto směru patří hned první dokončený film – kovbojka *Píseň koltů* (1993), dále venkovská romance *Klára z dědiny* (1993), nebo proletářská detektivka *Smrt v uhlí* (1998), v níž na plátně zvětčil své policejní alter ego, kapitána Turinského. Mezi nimi už ale krystalizoval nový tvar existenciální

grotesky, který se naplno projevilo ve volné tetralogii vznikající od počátku milénia, již svou filmovou tvorbu zahršil (*Návrat z kosmu*, *Přibitého slunce*, *Červený Dvůr* a *Norské svetry* z let 2000–2003).

Už od počátku je možné v Soukupových filmech vidět typickou ochotnickou snaživost jako uvědoměle přijatý stupeň výrazové nadsázky, odvážně stylizované rekvizity, a vůbec práci v režimu „udělej si sám“, těsně navázanou na osobní život. Dnes ztracený „komorní film o prudě“ nazvaný *Modrá kuchyně* (1997), v němž si zahrála i plyšová kukla s dlouhýma ušima reklamního králíčka Azurita, se tak odehrával ve skutečné modře vymalované kuchyni bytu nedaleko náměstí Jiřího z Poděbrad, kde tehdy žil. Interiér rakety z *Návratu z kosmu* (2000) se pro změnu realizoval na WC jeho ateliéru poblíž Veletržního

paláce. Anonymní alkoholik z dodnes fungující jihočeské léčebny závislosti Červený Dvůr zase prochází jeho oblíbeným krajem v okolí Českého Krumlova a míří domů, tedy konkrétně na chalupu v Dolní Pláni, kterou Vít zdědil po rodičích a která pro něj až do poslední chvíle představovala azyl a zázemí. K tomu také nedílně patřila téměř výhradní spolupráce s přáteli a lidmi z nejbližšího okolí. V Soukupových filmech se tak můžeme setkat s dalšími umělci, např. Jiřím Černickým, Michalem Pěchoučkem, Janem Hískem, Pa-

trikem Háblem nebo Jiřím Surůvkou. Mihnou se v nich i jeho životní partnerky, a na jejich vzniku participovali také známí a kolegové ze SUPŠ v Praze na Žižkově, kde několik let učil. Klíčové místo však mezi všemi zaujímají jeho přátelé Adam Hlaváč a především Jan Materna. Oba znal už z mládí, které prožil v Českých Budějovicích.

Jan Materna se bez výjimky podílel na všech Soukupových filmech. Často byl spoluautorem scénáře, fungoval i jako jakýsi producent a hlavní herecký partner – ať už je to příkladný velitel kosmické lodi, nebo věrný a nápaditý čmeláčí kamarád Ťuk z *Přibitého slunce* (2000), které nabídlo osobitou „mokrou verzi“ oblíbeného večerničku. Znali se od páté třídy, na gymnáziu spolu seděli v lavici, a společně také točili v roce 1990 nikdy nedokončenou prvotinu právě o cestě do školy, nazvanou *Země medvědů*. Jako jednoho ze dvou lidí ho Vít Soukup už předem obsadil i do připravované staročínské trilogie *Soudce mrtvých*, *Pavilon mrtvých císařoven* a *Zpěvačka Li* (2007), jejíž torzální rukopis kolorovaný čajem se objevil v pozůstalosti.

Materna byl jedním z těch mála stálých spolupracovníků Víta Soukupa, kteří nepocházeli z uměleckého prostředí, přesto pro něj po celou dobu ze všech nejbližším. „Vítovo umění mě nikdy moc nezajímalo,“ podotýká, „ale přitahovala mě svoboda, která z toho čísel. My dva jsme se potkali ve svých úzkostech a smutcích, ale nějakým divným řízením z toho vždycky vyplynul humor.“⁴

Vít Soukup pocházel z herecké rodiny, divadelní prostředí měl zaryté pod kůží, a i z těchto důvodů nebyl při filmování příliš kompromisní. Scénáře vznikaly většinou v pražských hospodách, snad i proto jsou v nich osudové hlavně zdánlivě banální historky, epizodní události a stereotypy v řeči, myšlení i chování. Soukupovy veselé filmy jsou často o smutných věcech. Mnohdy vycházejí z rozpaků ohledně smyslu života, pocitu ztracenosti, osamění a beznaděje. Kromě toho v nich ale mají místo i slušnost, pochopení a přátelství, pojmávané nejednou jako natrpklá karikatura foglarovských ideálů z mládí. Důležitou roli hraje také motiv cesty. Bez zajímavosti není ani to, jak malý prostor zaujímá v jeho posledních filmech láska, naopak téma sebevraždy je v nich přítomno třikrát ze čtyř možností. Ale ani ono není ušetřeno paradoxů. Je typické, že v jediném případě, kdy hlavní hrdina skutečně zemře, je to jen důsledkem toho, že chce žít tak, jak je zvyklý. Druhým důvodem jeho smrti je fakt, že v rozhodujícím okamžiku prostě nikoho nepotkal. Ve skutečnosti, jak se bohužel ukázalo, to ostatně nebylo jiné.

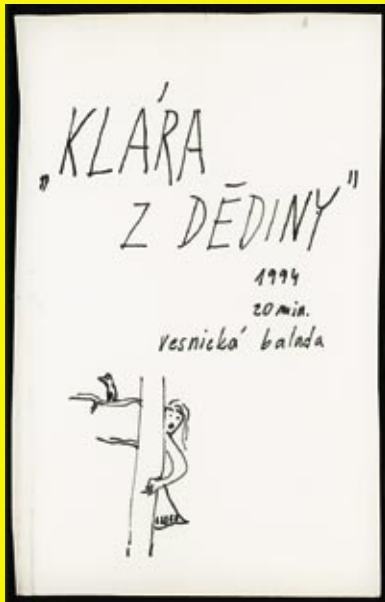
Radek Wohlmuth

¹ Monika Karásková, Rozhovor s Vítem Soukupem, *Prostor Zlín*, 2003, roč. 10, č. 1, s. 9.

² Jiří Černický, Tuhý hrdina, *Koktejl*, 1998, listopad, s. 182–186.

³ Tamtéž.

⁴ Rozhovor s Janem Maternou, listopad 2012.

V přestávce natáčení filmu *Tequilla Dance*, kde hrál Vít Soukup roli krutého vraha Chuana s diplomatickou imunitou, se na něj pro nějaký poklesek jeho přítelkyně přede všemi obořila: „Soukupe, nepřej si mě, nebo tě naučím jíst přiborem!“ Vždycky si na to vzpomenu, když je o Vítovi řeč. Těžko říct proč. Nemyslím si, že by to neuměl. Je to možná proto, že je zvykem dělat z výjimečných lidí asociální monstra, a té zábavy se účastní i jejich blízcí.

Vít Soukup hrál ve svých filmech a divadelních představeních role, které se mu v životě nepodařilo naplnit. Nikdy se nestal charismatičtým morálním vzorem jako doktor ve *Zlém mobilu* nebo detektiv ve *Smrti v uhlí*. Nikdy nedosáhl cynického nadhledu nad svým okolím, aby ho využil a manipuloval jím jako jeho podnikatel v *Inženýru Vančovi*. Vlastní tragicky trapné role, které v životě sám sehrál, přenechal zahrát jiným. Neuvidíte ho jako umanutého pěstitelce slimáků, jehož práce ničí jeho vlastní rodinu, ani jako Kleofáše ztraceného ve světě umění, a nezahrál si ani vlastní pijanskou smrt v *Červeném Dvoře*. Určitě se ale chtěl stát inženýrem Vančem umění, aby všechno nakonec dobře dopadlo. Když se chce něco takového, vyjde to naopak.

Asi musím zopakovat, proč všichni tolik pijeme. Snažíme se vytěsnit a zapomenout skutečné i přepisované chyby. Vlastně jsem se taky musel napít, abych se soustředil a tenhle krátký text dopsal. A ono to dlouho nefunguje. Všechno se pak vrací s ještě větší silou. Je to hloupě patetické a doktoři pro to mají vysvětlení. Teď už je všechno bez patosu. Jen chemie. Vít si s patosem sebeironicky hrál. Sám sebe vlastní tvorbou tyranizoval a zesměšňoval. Takové jsou nejen jeho filmy, ale i jeho texty, fotografické příběhy, a samozřejmě i obrazy, jejichž témata vyvolávají smích, a brání tak teoretikovi obhájit jedinečnou expresivní techniku malby a schopnost kompozice. No ale berte vážně houbičky na nádobí, barevné kryty na mobil, nanuky, skřety, indiány, kompoty, šimka, lapače na ufony a monumentální šalounovský pomník Dartha Vadera z krámů zalitých tmným plastem. Vít Soukup zemřel tak, jak to ve svém filmu nechal zahrát hlavního hrdinu. Jednorázově se upil. Poté co zemřel a odstranil tak zdroj problémů a výčitek, mi jedna dívka řekla, že se za to na něj strašně zlobí. Nejde už bez výčitek ani zemřít.

Ivan Mečíř

FILMY

PÍSEŇ KOLTŮ

(1993, 37 minut)

Western s klišovitými postavami kovbojů, indiánem, naftovým magnátem, křehkou pannou i svůdnou hříšnicí, odkazující na filmy o Vinnetouovi nebo na českou parodii *Limonádový Joe*. Běsnícímu zlu se do cesty postaví až přivandrovalý kladas Ben Sage se svými spojenci – alkoholem zbídačelým indiánem Kangi Nažinem a místním šerifem. Někdy film s titulky podvrtně doprovází mírně rozladěné píáno. Jako zjevení působí přestávka napodobující slaboduché manýry socialistické televize; v roli dovádějících koťat však uvidíme vodní ptactvo.

Film je někdy chybně uváděn pod názvem *Píseň koltů*. Dochoval se i nesestříhaný materiál z natáčení (ve videoarchivu VVP AVU).

Hrají: Vít Soukup, Jiří Černický, Jan Novotný, Verona Prokopová, Jana Voldřichová, Jan Materna, Michal Strejček, Martin Strejček, Pavel Kopřiva, Kryštof Krejča, Lenka Urbanová, Adam Hlaváč, Roman Hudziec, Rastislav

Juhasz, Marek Rejent, *Marek Rejent*, Lukáš Gavlovský, *Jan Švankmajer*, Stanislava Konvalinková, *Lily of the Valley*, Libor Kaláb, *Mathew*
Námět: Jiří Černický; Scénář: Vít Soukup & co.; Titulní píseň složil, otextoval: Vít Soukup; Zpívají: Vít Soukup, Eliška Pokorná; Střih: Martin Fišer; Titulky: Antonín Kopp; Kamera: Adam Hlaváč, Michal Strejček, Jan Materna, Cyril Krňanský; Režie: Vít Soukup & co.

KLÁRA Z DĚJINY

Vesnická balada (1993, 26 minut)

Venkovské drama o milostném trojúhelníku. Nevinné Kláry se zmocní obhroublý sedlák, ta však v srdci stále nosí jáhna Františka, který musí nejprve svéš boj s vírou v Boha. Jako *deus ex machina* vstoupí do příběhu Kristus a káže Františkovi, že shovívavost a odpuštění mají přednost před rigidně praktikovanou vírou. Klasický příběh autor rámuje kýčovitými záběry malebné přírody, doplněné exotickou zvířetí z plyše a lepkavého želé. Závěrečné titulky podmalované rockovou hudbou přebírají funkci samotného finále.

Někdy film s titulky natočil Vít Soukup se spolužáky z VŠUP v Praze během

školního plenéru v Panenském Týnci. První film v produkci *Kleř picture*, fikční produkční společnosti, odkazující na nejvyšší horu Blanského lesa blízko Českých Budějovic.

Hrají: Eliška Pokorná, Roman Hudzic, Vít Soukup, Michal Strejček, Jakub Dolejš, Lukáš Gavlovský, Kryštof Krejča, Libor Kaláb, Jan Materna, Lenka Urbanová, Markéta Strejčková
Kamera: Jakub Dolejš; Scénář, režie: Vít Soukup

STAŘÍ BRAŠI

První díl seriálu: drama stárnoucích mužů a hledání místa na slunci (1993, 14 minut)

Film *Starí braši* natočil Vít Soukup spolu se *Stříbrnou stopou* (1993) jako dva díly pomyslného seriálu. Oba příběhy uvádí televizní hlasatel, který vážným tónem předkládá změř banálních vztahových propletenců, jako to bylo zvykem před žánrovými socialistickými seriály. Starý Malina přijíždí za svým rezignovaným kamarádem Lopotilem, který spílá marnosti života ústy někdejšího příslušníka „kjoťů“ generace 90. let, zpochybněné postmodernou. Nakonec se ale nechá svým přítelem vytrhnout z letargie a společně

jdou vstříc magickému okamžiku. Dluhy vůči vlastnímu osobnímu příběhu pomůže splatit přátelství, jaké můžeme mít jenom jednou za život.

Hrají: Jan Materna, Vít Soukup, Adam Hlaváč
Hlasatel: Jan Kučera; Hudba: Jan Kučera; Kamera: Adam Hlaváč; Scénář a režie: Vít Soukup

STŘÍBRNOU STOPOU

Druhý díl seriálu: drama stárnoucích mužů a hledání místa na slunci (1993, 14 minut)

Karikatura českého seriálu *Dobrá voda* (1982, režie František Filip) z prostředí chovatelů koní. Zde se v kulích šnečí farmy se závodními přeborníky Slizkou a Plzákem odehrává stejné drama jako v seriálu – vzpoura syna vůči otci, který je „poslední čestnej chlap v tom našem podniku“. Hrdost dynastie je v sázce, farma bojuje o přežití: po hrozbě zvenčí v podobě mafiánského odrodilce ji rozloží revolta samotného dědice. Děje filmů *Starí braši* a *Stříbrnou stopou* z pomyslného seriálu spolu nesouvisí, ale úvod hlasatele je oba jako nahodilě střípky zasazuje do proudu jednoho nekonečného příběhu.

Film skrze zápornou postavu ředitele komentuje obraz podnikatelů 90. let podobně jako *Inženýr Vančo* (1995) nebo divadelní hra *Zlý mobil* (1997). Zápletku Vít Soukup také inscenoval v pásmu *Nepřátelé člověka* (1994) na besídce VŠUP.

Hrají: Jan Materna, Adam Hlaváč, Jan Veselý, Vít Soukup, Stanislav Maruška, Jakub Sova
Hlasatel: Jan Kučera; Hudba: Jan Kučera; Titulní píseň: Vít Soukup, Jan Materna; Kamera: Adam Hlaváč; Scénář a režie: Vít Soukup

INŽENÝR VANČO

„Postmoderní krakatit“ o vynálezci virtuální reality (1995, 34 minut)

Alegorie dobra a zla ve službách vědy, věnovaná památce Karla Čapka, Alfréda Nobela a Sigmunda Freuda. Mladý vědec Vančo s kolegy zkonstruoval přístroj simulující virtuální realitu, který však funguje jako droga a ničí lidské životy. Provázen postavou anděla hledá vykoupení v návratu k přírodě a čisté lásce. Bukolické záběry venkova střídají zlověstnou industriální krajinu. Morality o tom, jak snadno může člověk zra-

tit duši a soudnost a jak křehké jsou vztahy mezi lidmi.

Hrají: Jan Materna, Dita Pospišhačová, Jakub Dolejš, Vít Soukup, Pavla Medunová, Adam Hlaváč, Lukáš Gavlovský, Jiří Guth Jarkovský, Jan Kukla, Patrik Proško, Patrik Hábl, Michal Strejček
Scénář: Jan Materna, Vít Soukup, Alfred Nobel, Sigmund Freud; Kamera: Adam Hlaváč; Režie: Vít Soukup

KLEOFÁŠOVA KAMÍNKA

(1996, 30 minut)

Lehká parodie na módní ezoterické filmy, ale nejenom to. Hlavní hrdina Kleofáš Lopotil, „neokonceptuální postmoderní minimalist“ (se zestárlym a zklamaným Lopotilem se setkáváme o tři roky dříve ve filmu *Starí braši*), zažívá rozervané, černobílé období. V barevné vizi, kterou na něj sešle anděl strážce, se mísí proroci s diktátory, filozofy a bláznů; češtinu prokládají neumělé útržky dalších jazyků. V závěru na pomoc přichází malé půvabné mystérium, a hrdinův život se probarví.

Film je rámován monologem meditačního guru o správném přístupu

k životu. Ukazuje rozpor mezi teorií a žitou praxí a vysmívá se pofidérním new ageovým návodům nebo dobovým televizním psychotronikům. Některými formálními prvky paroduje slovenský lyrický film *Záhřada* (1995, režie Martin Šulík) o hledání vnitřní vyrovnanosti. Jméno hlavního hrdiny může odkazovat k biblickému Kleofášovi ztělesňujícímu smutek malověrného, který váhá přijmout zázrak.

Hrají: Jan Novotný, Daria Symkiewicz, Adam Hlaváč, Vít Soukup, Eliška Pokorná, Patrik Hábl, Jan Materna, Jan Hísek, Jan Kukla, Roman Hudziec, Jakub Stanovský, Nikola Nováková, Ondřej Indián, Jakub Dolejš, Milan Salák
Námět a scénář: Vít Soukup, Jan Materna, Jan Novotný, Jan Kukla; Hudba: Jakub Stanovský; Kamera: Adam Hlaváč; Režie: Vít Soukup

SMRT V UHLÍ

(1998, 23 minut)

Hra s klíše českých detektivních filmů i normalizačních seriálů. Na Ostravsku se stane vražda. Zkušený kapitán Turinský z Prahy (postava mezi radou

Vacátkem, majorem Kalašem a inspektorem Trachtou) a jeho asistent Šlemra dlouho neúspěšně pátrají po viníkovi, až díky náhodnému svědkovi konečně zjistí pravdu. Průmyslově zdevastovaná krajina, ve které se příběh odehrává, má silný emotivní náboj. V její bezútěšnosti se brutalita postav zdá logická: „Prostředí prostě jedince poznamenává.“

Film se natáčel v Ostravě na pozadí rezavějících těžebních věží a využil nejen místní dialekt, ale i část představitelů ostravské umělecké scény (Hana Puchová nebo Jiří Surůvka), která právě zažívala vzestup. *Smrt v uhlí* jako fotopříběh ze záběrů z filmu připravil Vít Soukup pro čtvrté, nevydané číslo časopisu *Divus*, a nekonečný detektivní seriál o kapitánu Turinském dále rozvíjel např. v časopisech *Umělec* nebo *Artur*. Jako divadelní představení jej uvedlo Soukupovo Divadlo Čípek 27. 5. 1998 v klubu Roxy na besídce VŠUP, a pod pozměněným názvem *Smrk v uhlí* také 22. 4. 1999 na besídce VŠUP v Paláci Akropolis v Praze.

Hrají: Hana Puchová, Jiří Surůvka, Jan Materna, Pavel Noga, paní Kopasová, Vít Soukup, Adam Hlaváč, Zuzana Ťuláková, Nina Goldemundová, Kateřina Pechová
Střih: Jan Svoboda jr., Jan Hoch; Kamera: Kateřina Bažantová, Václav Krejčí; Scénář a režie: Vít Soukup

NÁVRAT Z KOSMU

(2000, 8 minut)

Kvazisentimentální příběh o potřebě zázemí. Ostřílení dobyvatelé vesmíru jsou také jenom lidé a řeší stejné otázky jako všichni: vztah k blízkým, stesk po domově a vzpomínky na dětství. Nesmíme podcenit důležitý detail: jeden z kosmonautů, hlavní hrdina Duchamp, svým jménem odkazuje k umělci, s nímž se Vít Soukup kriticky vyrovnával i ve svých textech. Zpátky na zem (s malým i velkým z) nás vrací bába s klíči, o které ještě uslyšíme.

První Soukupův film, který vznikl digitálně v produkci TeleDVision nakladatelství Divus a spolu s následujícími třemi filmy tvoří tzv. tetralogii. Formálně si je blízký s filmem *Přibité slunce*, v němž se znovu objevují některé postavy, pokračují některé dialogy, pracuje se s náročnými kostýmy nebo s vloženými příběhy. Na rozdíl od ostatních filmů tetralogie zde chybí motiv smrti, naopak téma návratu domů ho pojí s filmem *Červený Dvůr* (2001). Svým názvem může odkazovat ke stejnojmennému sovětskému filmu z roku 1984 o „kritické zkoušce přátelství, odvahy a statečnosti“.

Hrají: Jan Materna, David Kalika, Adam Hlaváč, Martin Šefránek, Vít Soukup
Napsali: Jan Materna, Vít Soukup, David Kalika, Jan Zajíček
Kostýmy a výprava: Šárka Havlíčková, Roman Kárník; Kamera, hudba, střih a zpěv: Jan Zajíček; Režie: Vít Soukup

PŘIBITÉ SLUNCE

(2000, 10 minut)

Příběh o tom, jak kosmem hýbou malá hmyzí dramata. Moudrý chrobák zachrání nešťastného broučka vyprávěním legendy o Ťukovi a Bzučkově, kteří z čistě prozaických důvodů přiblížili slunce k obloze. Dění pozoruje rozverný hvězdář obřím přístrojem. Nad všemi boji o hmyzí důstojnost a sex přelétá kosmická loď na palubě s Duchampem a překvapivě i se šťastnou bábou s klíči, již Duchamp kdysi dopomohl k rozřešení její malé záhady.

Hrají: Veronika Fojtů, Adam Hlaváč, Roman Kárník, David Kalika, Jan Materna, Vít Soukup
Napsali: Jan Materna, Vít Soukup, David Kalika, Jan Zajíček; Kostýmy a výprava: Šárka Havlíčková, Roman Kárník; Kamera, hudba, střih a zpěv: Jan Zajíček; Režie: Vít Soukup

ČERVENÝ DVŮR

(2001, 10 minut)

Fatalistická balada o lásce k alkoholu a místě v nebi pro každého. Hrdina se vrací domů z léčebny Červený Dvůr. Ví, že mu hrozí smrt, a neváhá si ji hned a s gusem přivodit. Banální příběh laděný do červena provázejí lyrické záběry přírody, detaily květin a oblak: temnota duše je v přímém spojení s koloběhem života. Sentimentální atmosféru podkreslují písně *The Heart Asks Pleasure First* Michaela Nymana z filmu *The Piano* a *Heaven For Everyone* skupiny Queen.

Hrají: Roman Kárník, Vít Soukup, Jan Materna

Scénář: Vít Soukup, Jan Materna; Sňih: Kakalík (David Kalika); Kamera: Jan Mahr; Režie: Vít Soukup

NORSKÉ SVETRY

(2003, 15 minut)

Film o rozporu vnitřních stavů a vnějšího zdání. Karikaturně dokonalý hrdina má i své temné nitro a tajně pomýšlí na smrt. I když se osud jeví jako hermetický řetězec a „důslednost“ by velela neuhnout, hrdina v kritické chvíli zásadám ustoupí a vyslyší volání každodennosti. Duchovní rozměr do příběhu vnáší sladkobolná norská píseň s metaforami o kráse přírody, motiv dřevěných kostelů i abstraktní mluva vzorů na svetrech, z nichž si hlavní hrdina při ranním oblékání dlouze vybírá.

Motivem pletených vzorů se Soukup paralelně zabýval v malířském cyklu *Dorka* (2003); v *Norských svetrech* je propojení jeho malířské a filmové tvorby nejvíce zřejmé. Hlavní roli hraje Michal Pěchouček, jehož vlastní videoartová tvorba byla Soukupovými postupy zpočátku ovlivněna. *Norské svetry* z tetralogie mírně vystupují, ale některými spojnicemi se hlásí ke svým předchůdcům.

Hrají: Michal Pěchouček, Běla Jeřábková, Roman Kárník, Dan Paul, Markéta Víšková, Aleš Tondl, Petr Ferenc, Lucie Mišulková, Sláva

Sobotovičová, Michal Lopatka, Martin Šafránek, Jan Materna, Lukáš Hrabě, Vít Soukup

Námět a scénář: Vít Soukup, Jan Materna, Radek Wohlmut; Kostým báby: Šárka Havlíčková, Roman Kárník
Kamera a sňih: Jaromír Pesr; Režie: Vít Soukup

DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ

NEPŘÁTELE ČLOVĚKA

(1994, 70 minut)

Kabareť o alergiích a závislostech. Začíná divadelní inscenací Soukupova filmu *Stříbrnou stopou* (1993), obsahuje narážky na další hrdiny jeho filmů, například Lopotila jako autora recitovaných básní. Představení uzavírá postava psychotronika, zesměšňující dobové pokusy vysílat pozitivní energii přes televizní obrazovku.

V pásmu zazněly skladby *Miláčik*, *Celý svět*, *Hotel Garibaldi*, *Ptáci a koleje*, *Pan maliar*, *Sbohem kamarádko* a *Medlin* z demosnímků Víta Soukupa *Pi(e)sničky z pod mofo-riek* (1994). Účinkovali studenti VŠUP

v Praze a někdejší Vítovi spolužáci z gymnázia v Českých Budějovicích. Podle pamětníků se představení uskutečnilo v pražském klubu Roxy někdy mezi říjnem 1993 a dubnem 1994. Vzhledem k tomu, že dosud dohledané besídky VŠUP se odehrávaly na jaře, datujeme jej do roku 1994. Zhoršená kvalita zvuku je způsobena nekvalitním záznamem.

Hrají, tančí a zpívají: Vít Soukup – písničkář Janko Čutkaj, Honza, otec II; Jan Materna – otec I, tanečník, zpěvák; Veronika Douřáková – matka I; Jakub Dolejš – syn Petr; Stanislava Konvalinková – tanečnice; Hana Puchová – recitátorka; Marcela Buřičková – Jiřina; Lenka Urbanová – matka II, zpěvačka; Eliška Pokorná – dcera Renata, iluzionistova asistentka; Jan Novotný – iluzionista; Adam Hlaváč – psychotronik; Jan Kučera – nápopěda, konferenciér, hlasatel

ZLÝ MOBIL

(1997, 40 minut)

Divadelní hra o „tepu postmoderní doby“, mobilech, počítačích, „infernetu“ a mezilidských vztazích. Gale-rista Šlupka, porevoluční podnikatel

se zbytněným mobilním telefonem z molítanu, citově odbývá svou rodinu. Až s pomocí psychiatra prohlédne. Závažné téma prokládají nezávažné vsuvky. Představení vrcholí zenovou ódou na moudrost Východu (skladba *Cesta do Šigace* pochází ze Soukupova demovníku *Pi(e)sničky z pod motoriek*, 1994).

Záznam představení, které se uskutečnilo 15. 4. 1997 v pražském klubu Roxy. Jméno obchodníka s uměním je narážkou na jedno z prvních českých galeristů Jiřího Švestku a Jaroslava Pecku; Písa, o jehož cenách se postavy hádají, je umělec Petr Písařík. Zpřítomnění vyprávěného skrze „průhledy“ do děje používá Vít Soukup také v dalších filmech (např. *Kleofášova kamínka*, 1996, nebo *Přibité slunce*, 2000). Představení je formálně blízké divadlu Sklep, ostravskému kabaretu Návrat mistrů zábavy nebo divadelnímu souboru Obludárium. Úryvek ze hry byl přeřtištěn v časopise *Umělec* 1/2002, s. 72). V představení hráli studenti VŠUP v Praze a někdejší Vítovi spolužáci z gymnázia v Českých Budějovicích.

Hrají, tančí a zpívají: Vít Soukup – psychiatr; Jan Novotný – galerista Rudolf Šlupka; Jan Materna – galeristova druhá žena Irena; Libor Křišťůfek – syn Mirek; Pavla Medunová – holčička z pískoviště, sboristka; Jakub Dolejš – zpívající exhibicionista; Denisa Myšková – tanečnice, sboristka; Lenka Urbanová – sestra Boženka; Adam Hlaváč – mím; Jan Kukla – nápoje, recitátor, konferenciér
Hudebníci: Kryštof Krejča, Roman Hudziec, Zdeněk Pohorský

BONUS

Ivan Mečl & Kakalík TEQUILLA DANCE

(2001, 57 minut)

Praha. Píše se rok 2001. Z nočních podniků a diskoték se začínají ztrácet mladé, atraktivní dívky. Detektiv Gordon (Petr Puch) tuší, že stopy směřují k mexické mafii, vedené bossem Sanchou (Radomil Uhlíř), který obchoduje s bílým masem. Gordonova parťák Minga (Martin Šefránek) zavraždí Mexičan Chuan (Vít Soukup), bodyguard playboye a hlavního dohazovače mladých dívek Dragana (Vladan Šír), a události začínají nabírat nečekaný spád. Mezi unesenými je i krásná Samantha (Marisa Ravalli-Příhodová), jejíhož přítele Juliana (Ivan Mečl) gang také zavraždí. Nevinné oběti, Ming a Julien, se vracejí jako duchové na zem, aby svými nadpřirozenými schopnostmi pomohli detektivu Gordonovi chránit spravedlnost a pomstít jejich smrt. (původní anotace filmu)

„Celovečerní“ film *Tequilla Dance* natočili Ivan Mečl a Kakalík (David Kalík) v produkci TeledVizion na-

kladatelství Divus, z jehož okruhu pocházeli i herci, většinou výtvarní umělci. Film ukazuje divokost Prahy 90. let s příznačnými dobovými kulisami: reklamními agenturami a mafianským prostředím. Nejen hlavní postavou detektiva nezapře příbuznost s filmy Víta Soukupa. Mečlovo a Kakalíkovo vidění je více na hraně – nevíme, zda se jedná o parodii, nebo zda převládá upřímná touha prožít jednotlivé scény jako realitu a natočit profesionální film. Při postprodukci se herci vzájemně předbovali. Postava detektiva Gordona a jeho asistenta Minga se objevila i v druhém filmu dvojice Mečl a Kakalík, detektivce *Nasvícená smrt* (2000). Oba snímky (a první díl seriálu *Muž, který věděl příliš mnoho a nenechal si to pro sebe* Martina Šefránka, 2002) byly natočeny digitálně.

Hrají: Petr Puch, Martin Šefránek, Vladan Šír, Ivan Mečl, Marisa Ravalli-Příhodová, Vít Soukup, Radomil Uhlíř, Kakalík (David Kalík), bIn (Elen Řádová), Petr Meissner, Iva Mečlová, Blanka Brixová, Radka Johanidesová, Michal Vimmer, Jeff Buehler, Lucie Jandová a další.
Scénář: Ivan Mečl; Kamera a režie: Kakalík (David Kalík)

Michal Pěchouček KOUZLO SYMPATIE

(2001, 10 minut)

Němý film s titulky o kouzlech, která nejsou pouze pro zábavu. Do role zkrachovalého iluzionisty obsadil Michal Pěchouček Víta Soukupa, a sám sehrál postavu diváka, který se nechtěně podílí na bizarním triku. Poctu Vítu Soukupovi a jeho filmovým postupům lze číst i jako oidiopovský příběh: Zabij svého duchovního otce, abys sám mohl dospět.

Hrají: Irena Cahnová, Milena Krejčů, Michal Pěchouček, Jolana Ručařová, Michal Slezák, Sláva Sobotovičová, Vít Soukup, Jaroslav Tichý, Radek Wohlmuťh
Kamera: Sláva Sobotovičová; Střih: Jaromír Pesr; Scénář a režie: Michal Pěchouček

EDIČNÍ POZNÁMKA

Technické údaje jsme přebrali z původních titulků filmů, obsazení v divadelních hrách *Zlý mobil* a *Nepřítelé člověka* zrekonstruoval Radek Wohlmuth. Původní podobu titulků jsme respektovali, ale pokud to bylo nezbytné, údaje jsme sjednotili (jména osob atp.). Kurzívou uvádíme informace v titulcích, které se nepodařilo ověřit, nebo jsou záměrnou autorskou mystifikací, nebo jsou to anglické verze jmen již uvedených osob. Případné originální podtituly filmů (uvedené na originálních VHS kazetách) uvádíme za názvem. Některé z filmů jsme na základě nových informací předatovali. U úvodních textů reprodukuje tři původní kresby Víta Soukupa, které byly přiložené k master kopiím VHS příslušných filmů.

Digitalizace filmů z VHS: VVP AVU – kromě filmů *Návrat z kosmu*, *Přibité slunce*, *Červený Dvůr* a *Norské svetry* a bonusového snímku *Tequilla Dance*.

Anglické titulky: VVP AVU – kromě filmů *Návrat z kosmu*, *Přibité slunce*, *Červený Dvůr* a bonusového snímku *Tequilla Dance*.

Anglický překlad závěrečných písní ve filmech *Návrat z kosmu* a *Přibité slunce*: VVP AVU.

Původní materiál neumožňuje u některých filmů vypnout anglické titulky.

Tzv. tetralogie vznikla digitálně v produkci TeleDVision nakladatelství Divus a jako celek byla nekomerčně a pro potřeby prezentace šířena na příležitostných kopiích. Ve filmech hrají převážně spolužáci Víta Soukupa z VŠUP v Praze a další přátelé, v případě posledních filmů se k nim přidávají lidé z okruhu nakladatelství Divus.

VÍT SOUKUP (17. 10. 1971, České Budějovice – 7. 12. 2007, Praha)

studoval v letech 1991–1997 na VŠUP v Praze (ateliér Pavla Nešlehy), kde také v roce 2003 získal doktorát; školní rok 1995–1996 strávil na stáži v ateliéru Milana Knížáka na AVU v Praze. V roce 2000 získal Cenu Václava Chada. Etabloval se především jako malíř, samostatně vystavoval v Galerii Václava Špály v Praze, Die Aktualität des schönen v Liberci, Krajské galerii výtvarného umění ve Zlíně, Galerii Brno nebo v Galerii Jelení v Praze. Zastoupen byl např. na těchto skupinových výstavách: Poslední obraz (Praha, Rudolfinum, 1997), II. Zlínský salón mladých (Státní galerie ve Zlíně, 2000), Stalo se jedné noci (Galerie města Plzně, 2002), IV. bienále mladého umění Zvon (Galerie hlavního města Prahy, 2002), Perfect Tense (Jízdárna Pražského hradu, 2003), Akné (Praha, Rudolfinum, 2006), Česká malba generace 90. let (Dům umění města Brna, 2011), Ostrovy odporu (Národní galerie v Praze, 2012), Začátek století (Západočeská galerie v Plzni, 2012).